

Терещук Є.М.

здобувач вищої освіти групи БЗ-ПС-941

Шевяков О.В.

доктор психологічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри психології та педагогіки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕРЕДУМОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Проблеми безпеки особистості стосуються кожної людини, ставлять низку філософських, правових, політологічних, соціологічних, психологічних та інших спеціальних питань. Аналіз сучасної літератури з різних аспектів вивчення проблем безпеки особистості дозволяє стверджувати, що безпека є складною, міждисциплінарною областю знання, і роль психології полягає не тільки у формуванні універсального визначення, а й у виробленні загальних уявлень і системи знань про цей феномен на філософському та теоретико-методологічному рівнях. Необхідність аналізу філософських і соціокультурних основ психологічної безпеки обумовлена тим, що його проведення дозволить сформулювати не лише загальні наукові положення про таке складне соціальне явище, яким є безпека, і, зокрема, психологічна безпека особистості студента, але й розкрити її загальні властивості, закономірності становлення, розвитку та функціонування.

Поняття «безпека» довгий час застосовували переважно в рамках політичної філософії, причому пріоритет, як правило, надавався державній безпеці, а не особистій чи громадській. Сьогодні ж ця проблематика актуальна і для інших розділів філософського знання, а також і інших галузей наукового осмислення. Важливим є з'ясування того, чи існує принципова відмінність між індивідуальною безпекою кожної окремої людини та безпекою колективною (безпекою всього суспільства, громади, держави тощо).

Більшість робіт присвячено визначенню найефективніших методів та засобів вирішення практичних завдань, тобто фахівці, розмірковуючи про безпеку, говорять про конкретні прикладні розуміння цього терміну: національна [1, с.182-183], освітня [2, с.11-12], організаційна [3, с.6-7] та інші види безпеки. Зокрема, доведено, що психологічно безпечне організаційне середовище студента у вищій школі детермінує задоволеність змістом навчання та майбутньою кар'єрою, переживання почуття успіху. Показано, що ресурси соціальної підтримки людини від організації та спільноти, які визначаються потребою особистості у приналежності, опосередковані психологічною безпекою цього середовища.

У науковій літературі поняття безпеки, як правило, тлумачиться по-різному:

1) безпека як відсутність небезпеки (на основі принципу дихотомії). Поняття «безпека» і «небезпека» є діалектично взаємопов'язаними характеристиками умов об'єктивної реальності, що відображають її суперечливі сторони, і можуть розглядатися як соціально-філософські категорії. Але при такому підході не враховуються протиріччя об'єктно-суб'єктної сфери людської діяльності, які є джерелом будь-якого розвитку та змінювання. Тому, мабуть, постулат, що відсутність небезпеки – це і є безпека, не є бездоганим і потребує певного уточнення. Такого стану, при якому державі, суспільству або особистості не загрожує небезпека, просто не існує;

2) безпека як певна діяльність із забезпечення або попередження загроз, небезпек (діяльнісний підхід, пов'язаний з рівнем суспільного виробництва, завдяки якому і створюються захисні дії). Ця філософія орієнтована на ціннісні переваги соціальної практики (дійсності) та передбачає не тільки певний рівень усвідомлення сутнісних протиріч буття, але й конкретне розуміння онтологічних основ соціальної реальності;

3) безпека як усвідомлена потреба, цінність, інтерес, що пов'язані з цілепокладанням, як ключова цінність мотиваційної сфери, представлена в індивідуальній та суспільній свідомості.

Всі ці визначення можна віднести до антропологічного інструменталізму, в межах якого безпека пов'язується з певною історичною практикою забезпечення життєдіяльності людини та її

існування. Проте безпека як соціально-філософська категорія не може розглядатися тільки в аспекті стану захищеності, оскільки це ще й властивість певної системи, і процес соціальної діяльності.

Зауважимо, що пізнання безпеки тісно пов'язане з соціально-історичними умовами буття, з рівнем розвитку матеріальної та духовної культури, з пануючими в суспільстві інтересами і цінностями, що зумовлює не тільки розмаїття точок зору, які пояснюють явище безпеки, але й визначає її онтологічну, гносеологічну й аксіологічну особливості. Онтологічний аспект безпеки полягає в тому, що безпека, існуючи в загальній структурі буття, перебуває в різних формах, які є оптимальними умовами дійсності як такої (буття природи, людини, соціального і духовного), при яких мінімізовані небезпеки. Гносеологічний аспект безпеки пов'язаний безпосередньо з особливостями її пізнання. Дуже важливим з погляду предмету нашого дослідження є огляд соціально-філософської спадщини в царині історичної рефлексії проблеми безпеки суспільства та особистості. У процесі історичного розвитку безпека розумілася через чуттєвий досвід і завдяки раціональному пізнанню. Накопичені знання трансформувалися у практичний досвід і достовірні знання. Людина і суспільство завжди прагнуть пізнати бажані умови повної відсутності небезпеки – абсолютну безпеку, що практично неможливо, оскільки процес розвитку небезпек у результаті людської діяльності та об'єктивних змін у світі є нескінченним. Аксіологічний аспект безпеки підкреслює, що безпека перебуває у ряді загальнолюдських цінностей (таких як добро, істина, краса), оскільки має значущість для багатьох поколінь людей, незважаючи на те, що у різні епохи її зміст і значення розумілися по-різному. Безпека створює оптимальні умови для підтримки гармонійного стану буття та сталого розвитку суспільства. Отже, названі аспекти безпеки тісно пов'язані між собою. Гносеологічний і аксіологічний аспекти утворюють цілісну структуру теоретичного концепту безпеки, фундамент якого становить її онтологічний аспект.

Реалії сучасного часу висувають на перший план не узагальнені цінності, а безпеку і збереження життя спільнот, груп, конкретних людей незалежно від їх політичних, економічних і національних відмінностей. Дедалі більшої значущості набувають питання вивчення безпеки, яка характеризує внутрішній стан людини, її благополуччя, спокій, стабільність, йдеться про психологічну безпеку, що є проявом суб'єктивної безпеки.

Суб'єктивна безпека, представлена у філософських і соціокультурних аспектах, може бути розкладена на низку взаємопов'язаних проблем, як-от: сприйняття людиною стану безпеки або загрози, психологічні механізми утворення страху в соціальних групах, руйнування або маніпуляція ідентичністю, громадянська самосвідомість і здатність самоорганізації спільноти щодо зовнішніх і внутрішніх загроз. Сучасні соціально-гуманітарні теорії розширили розуміння суб'єктивного виміру безпеки, включивши в аналітичне поле проблеми соціокультурні, психологічні та феноменологічні фактори, що впливають на сприйняття індивідом і соціальними групами власної захищеності.

Таким чином, застосування поняття «психологічна безпека» як окремої наукової категорії ще не має тривалої історії, хоча й набуло значного поширення у наукових роботах. Інтерес до проблем психологічної безпеки зумовлений зростаючою потребою системного опису явищ соціальної реальності, яка стрімко змінюється, і необхідністю вирішення практичних завдань сьогодення. Крім того, суттєво змінюються традиції наукового опису явищ реальності та самої людини – від класичної до постнекласичної парадигми наукового знання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖРЕЛ

1. Більовський О.А. Національна безпека як предмет соціально-філософського аналізу *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. Вип. 7. С.182–186.
2. Зинченко Ю.П. Методологические основы психологии безопасности. *Национальный психологический журнал*. 2011. № 2. С.11–14.
3. Калашникова Л.В. Социально-философские предпосылки становления концепта безопасности в протосоциологии. *Грані. Соціологія*. № 9 (137). 2016. С.6–13.

4. Blynova O.Y., Holovkova L.S., Sheviakov O.V. Philosophical and sociocultural dimensions of personality psychplogical security. *Antropological Measurements of Philosophical Research*. 2018. № 14. P.73–84.

Тітомир Ю.К.

науковий співробітник, Військовий інститут
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка

ОСНОВНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ПРОГРАМ З ВИКОРИСТАННЯМ КОНТЕКСТУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

В 1960-х роках оцінка програми поволі наближається до статусу професії. Набір прийнятих основних компетенцій є обов'язковою умовою для професії, яка керує оцінкою ефективності [1, с. 31].

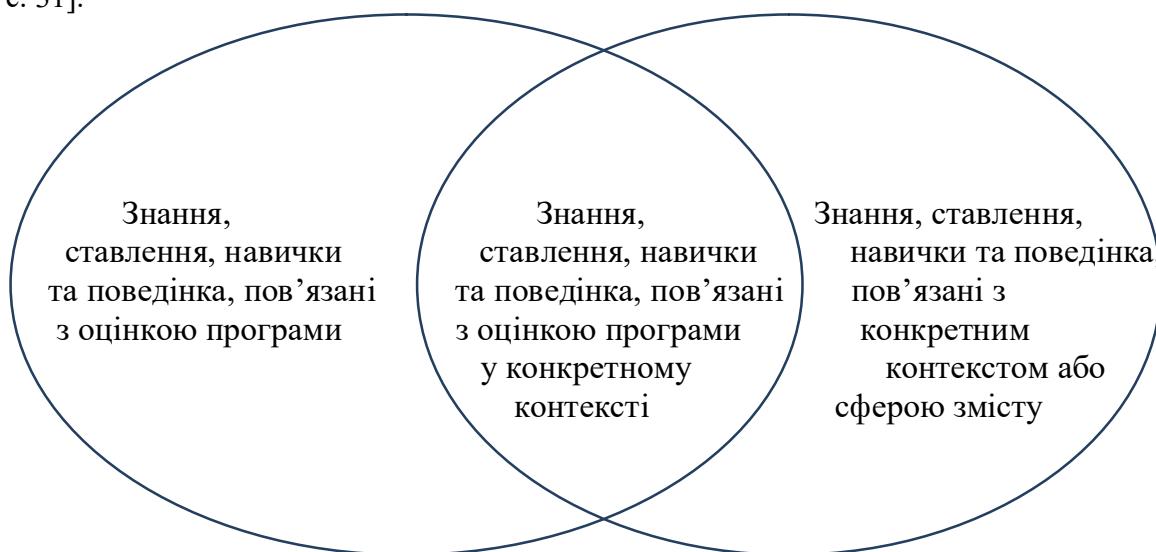

Рис. 1. Перекриття знань, ставлення, навичок та поведінки, пов'язаних з оцінкою програми та конкретним контекстом

Оцінювачі, як правило, зосереджуються на відповідях на питання оцінки, що стосуються конкретного змісту (наприклад, управління природними ресурсами) у конкретному контексті (наприклад, державні університети, конкретне місцезнаходження або країна). Конкретні компетенції оцінки програм існують як у загальній парадигмі оцінки програми, так і пов'язані з конкретним контекстом або сферою змісту (рис. 1). Перекриття компетенцій між загальною оцінкою програми та змістом або контекстом завжди буде реальністю, оскільки оцінювачам можуть знадобитися унікальні компетенції, щоб відповісти на питання оцінки для конкретного контексту (рис. 1).

В останні десятиліття урядові установи та неурядові організації, що підтримують соціальні програми, притягали до відповідальності фінансовані організації за демонстрацію суспільної цінності. Нещодавно багато з цих організацій вирішили розвивати компетенції оцінювачів серед своїх працівників (тобто внутрішніх оцінювачів), щоб ефективніше задовольняти вимоги до підзвітності, досягати заочного фінансування та задовольняти бажання кращого формувального зворотного зв'язку.

Організації, які розвивають свій внутрішній потенціал для оцінки, переживають культурний зсув, що призводить до підвищення процесу оцінки та використання результатів при прийнятті